

MÉS APORTACIONS A LA REVISIÓ DEL PLA GENERAL D'ALTAFULLA

VINT ANYS D'URBANISME EN UNA ÀREA CONFLICTIVA

El 1959, amb el «Pla d'estabilització», hi ha un canvi de l'orientació econòmica a tot l'Estat espanyols, i els seus efectes de creixement es comencen aviat a notar en alguns punts del territori. A la nostra comarca s'installeixen indústries a la faixa costanera, a prop del port de Tarragona, quan es reforça l'abast d'energia elèctrica en aquesta zona.

Hi comença, doncs, la substitució de l'us agrícola de les terres per les activitats del sector secundari. Manquen braços pels nous llocs de treball i això fa que vingui més gent immigrada. Venen, en la major part, del sud espanyol, el que en diem castellans. De vegades, famílies senceres. En menor nombre, dels pobles interiors del nostre país.

La faixa de la costa rep encara, pels temps que hem dit, un altre impacte, que es sobreposa al fenomen anterior. De primer tímidament, després amb embranzida, comença el procés d'urbanització del litoral per a bastir-hi «segones residències». La demanda procedeix, en bona part, dels qui, vivint habitualment en grans concentracions urbanes —siguin de les nostres ciutats o de les de l'interior de l'Estat, siguin de diferents punts d'Europa—, on se senten víctimes d'un medi opressiu, estan en condicions de fugir-ne durant les vacances, cercant en el contacte amb la natura el lloc d'alliberament.

La doble pressió esdevé intensa i posa el territori en risc de desgavell. Això preocupa els ilustrats de la governació estatal, entre ells, algun català espavilat. Se'n preocupen des de Madrid —per a la gent que roman aquí, no hi ha cas; o bé arrosega por, o bé viu als llims—. Els tecnòcrates forans fan aplicar la llei del sòl apareguda el 1956: una llei per a ordenar el territori i dirigir el creixement de les poblacions. Sobretot, on aquest ve forçat pel govern «desenrotllista». Toca

doncs de fer plans d'ordenació, començant per allà on n'és més viva la necessitat.

A l'hora d'executar aquesta imposició de govern, la política localista, atomitzadora, frustra alguns dels objectius de la llei.

Sembla que el desnonar terrenys agrícoles i destinar-los a activitats més conspicues, com poden ser la industrial o la de segona residència, hauria hagut de dependre només de llurs condicions físiques o estructurals, com poden ser: la situació respecte als nuclis de població, carreteres, recursos d'aigua i energia, la qualitat del sòl o d'altres elements naturals favorables a la transformació. Però ben sovint han estat decisives circumstàncies simplement administratives, com llur adscripció a un terme municipal determinar¹, o voluntaristes: unes qualitats imaginàries, dibuixades oportunament com una imatge de futur.

Cert que la llei, amb «perspectiva nacional» vol que el territori s'ordeni a partir de plans directors referits a unitats grans, mancomunitats, agrupacions de municipis, comarques, o la mateixa «província», i vol que el pla de cada municipi, elaborat després, guardi harmonia amb aquestes línies generals. Però a l'hora oportuna ningú no ha fet prevaldre aquest necessari punt de partida². Mantes vegades ha privat l'òptica del municipi estricte, com si el país fós cada poble i no la suma de tots ells. Els termes s'han zonificat ignorant-ne els veïns, una mica com si s'acabés el món en els seus límits. S'ha fet una qualificació massiva de sòl per a implantar-hi indústries, sovint sense evitar, quan era de témer que no fossin netes, la proximitat inconvenient de nuclis habitats. A la simple ratlla del terme municipal es veuen usos i especialitzacions que, pel benestar dels habitants, s'haurien d'haver produït en altres llocs.

No cal dir on ha anat a parar la defensa de les comunicacions, de la naturalesa, del paisatge, del medi rural, del patrimoni artístic i de tants objectius prioritaris que assenyalava la llei.

* * *

Aquestes anotacions sobre els darrers vint anys d'història urbanística a la nostra comarca volen servir de preàmbul per a reflexionar

1. Citem, per exemple:

Una gran indústria química situada a menys d'un quilòmetre del casc antic de Vila-seca, que el poble no ha pogut evitar perquè es troba al terme de Reus.

El barri de Sant Salvador, que va néixer fàcilment en el terme dels Pallaresos i després s'ha hagut de traspasar al de la capital.

2. El pla general de Tarragona s'aprovà el 1960. El d'Altafulla, el 1964. L'avanç del pla comarcal —municipis de Reus, Vila-seca, Constantí, El Morell, La Pobla de

sobre el futur d'Altafulla, a l'hora de fer aportacions a la revisió del seu pla general. Les ha despertades, en bona part, l'article de Josep Ramon Amer i Isidre Virgili, aparegut a «Estudis Altafullencs - 1», a alguns temes del qual ens referim tot seguit.

INDÚSTRIA O TURISME

A l'examinar si li escau la indústria al terme d'Altafulla, rebutgem, ja d'entrada, la que és perillosa i contaminant i té incompatibilitat manifesta amb els altres usos humans. També descartem la gran indústria que només acut on hi ha forta concentració de població, i, igualment, la que cerca grans facilitats funcionals. Altafulla té un cens reduït i no pot oferir segons quins terrenys perquè perjudicaria les instal·lacions turístiques, ni tampoc els recursos hidràulics, per no deixar-ne sense el poble. Resta la indústria mitjana o petita tècnicament avançada, però és dubtós que trobi aquí la xarxa social i tecnològica de la qual sol ésser tributària³. També resten les petites factories de transformació dels productes del camp i les activitats artesanals. Per a la implantació d'aquestes dues últimes, més que crear una zona industrial, faria falta una regulació, tenint compte que, algunes, poden ésser admeses en el camp i d'altres, tocant a la vivenda.

Sembla que a Altafulla, com en altres indrets de la costa, l'urbanisme du a la segregació social. Per «protegir la qualitat del producte», llegeixi's parcel·la turística, i defugir de donar sostre a aquells de qui acceptem el treball, molta gent immigrada ha hagut d'anar a viure als pobles veïns. La solució d'aquest problema difícil ha de recolzar un dels seus factors en el planejament. Creiem que s'ha d'evitar la proliferació de la «ciutat jardí», com a parcel·la petita de vivenda aïllada, i s'ha d'afavorir la sèrie de vivendes en disposició lineal, de reduïda alçària i baixa densitat. El planejament ha de fer fàcil, igualment, les actuacions per compensació i per expropiació, que acostin la utilització del sòl a la classe treballadora.

Davant l'alternativa «indústria o turisme» s'ha dit també de si fora

Mafumet, Perafort, Els Pallaresos i Tarragona—, el 1971. L'avanç del pla comarcal és simplement indicador. I encara, el 1973, una ordre del govern llibera els municipis perquè puguin redactar o revisar els respectius plans generals individualment, amb l'obligació només d'«acomodar-se» a l'Avanç Comarcal.

3. Vegeu: Manuel CASTELLS, *Problemas de investigación en sociología urbana*, Madrid, Ed. Siglo XXI, 1971.

oportú confiar a Altafulla el paper de ciutat dormitori. És evident que aquesta opció equival a renunciar definitivament a una zona industrial.

Notem que l'anàlisi porta de nou, per aquest camí, a considerar el fet metropolità i a fer desitjar el nivell de planejament que trobavem a mancar al principi d'aquest treball. Sembla, en efecte, que el fet metropolità imposarà el seu pes també sobre Altafulla. Potser ja val, doncs, a pensar, que per a corregir la conurbació que s'està gestant, faran falta llocs d'entorn net on situar centres de serveis interlocals. Si a l'hora oportuna el nucli d'Altafulla té per oferir espais adequats, de segur que trobarà la compensació que necessita per l'escassa rendibilitat de l'agricultura i per l'activitat estacional reduïda del «monocultiu turístic».

En aquest cas serien útils previsions àmplies i reserves de sòl situades estratègicament, destinades a futures demandes d'equipaments públics, al servei de tota l'àrea sotmesa a una forta dinàmica de creixement. Al costat del nostre govern autonòmic podriem ajudar a dur a terme la planificació i coordinació del lleure, des del nivell nacional al municipal, per a facilitar-ne l'accés a les classes populars, i així venceriem per a Altafulla els actuals inconvenients de l'estacionalitat i les aglomeracions.

La conservació i manteniment del nucli històric, tant en la materialitat dels edificis, com en els valors ambientals i paisagístics, és un fet molt positiu. Caldria esmerçar igual sensibilitat en restaurar els valors ambientals del barri marítim.

LLOCS PÚBLICS DE LLEURE

La destinació de la muntanya de Sant Antoni a l'aprofitament privat i la seva substracció de les preferències populars (ermita, via-crucis, etc.) hi ha qui la veu com una cessió a l'interès particular, contrària a l'interès públic. Cal creure que s'és a temps de revisar el planejament actual i emprendre una operació de rescat, concentrant en el cim de la muntanya, per a l'ús públic, l'extensió rescatada, i assegurant-ne les vistes panoràmiques. De la resta, o d'altres llocs, n'haurien de sortir les justes compensacions.

Hem de mirar amb cautela la iniciativa de construir ports esportius a les platges i tenir present que la regulació de totes les activitats a la platja no hauria de sortir mai del control públic. El benefici que procura el port al propietari del terreny veí, ran de la zona marítima, pot tenir

el seu interès, com pot tenir-ne l'explotació de clubs privats, però la resta de la població es veu rebutjada d'aquest bé social limitat que és la vora del mar. Si bé és convenient que sigui ordenada i planificada, ha d'ésser-ho per a que puguin disfrutar-ne totes les capes socials⁴.

LA GESTIÓ

Per a la revisió del pla cal fer l'examen de la gestió duta a terme. Es diu que el pla del 64 va posar molt de sòl al mercat. Aquesta afirmació sembla insuficient. S'ha d'explicar com han sigut ateses les dotacions de serveis comuns i d'equipaments. L'objectiu social del pla és obtenir terrenys correctament urbanitzats dins els programes previstos en els diferents llocs. Si en algun d'ells el pla hagués provocat el tràfec immobiliari al marge de la construcció dels serveis, quelcom hauria fallat.

També s'ha dit que les classes mitjanes tenen la culpa, degut a llur escàs poder adquisitiu, del mal causat al paisatge i a l'ambient del barri marítim. No obstant, atemptar contra la naturalesa i el paisatge no és pas un privilegi d'una classe social o d'un estament determinat. Més aviat sembla que són els regidors i els administradors de la cosa pública els responsables de no fer respectar els valors que els han estat confiats.

CONSIDERACIONS GLOBALES

Veient l'àrea de la costa hom s'adona que s'hi està implantant una població excessiva, i que la fragmentació i transformació dels terrenys vers a usos urbans de tipus privat, començada fa uns quinze anys, és contínua i creixent.

Sabem que cal mantenir l'equilibri del medi natural en favor, tant de la població dels nuclis pròxims, com de tot el país, i per això és

4. Sobre les prevencions que ofereix la construcció de ports esportius a les platges, al marge d'una planificació conjunta, remetem al lector a la Declaració final del «Debat Costa Brava», que va tenir lloc a Girona el 18 de desembre del 1976, amb participació de la U.A.B., cambres econòmiques i altres entitat interessades. Igualment fem referència al capítol 6.3. de les resolucions de l'Àmbit de turisme (XIV) del Congrés de Cultura Catalana, i als punts 9.1.1. i 9.1.2. del *Llibre Blanc de la gestió de la Natura als Països Catalans*, Barcelona, Ed. Barcino, 1976.

alarmant de veure que la urbanització, tal com s'està fent, perjudica i amenaça l'entorn físic del litoral.

Cal que deturem les destruccions de la naturalesa contràries a l'interés públic.

Les zones rústiques que ho mereixin per raó del seu aprofitament real o possible, o pel seu valor ecològic, s'haurien de qualificar com a «sòl no urbanitzable». El planejament i els aprofitaments de les zones que les envolten s'haurien de subordinar a aquella protecció, de tal forma que no es puguin crear estructures que gravin ni deteriorin el medi rústic, ni que malmetin, perjudiquin o dificultin els cultius, ni la racionalització de l'explotació agrícola. Per altra banda, ja és hora que la intervenció pública prengui mesures que permetin millorar la productivitat i la rendabilitat de la terra.

S'hauria de revisar el planejament de les zones urbanitzables, a fi de rebaixar la densitat d'edificació a la faixa contigua de les zones rústiques i protegides.

* * *

Les aportacions per a la revisió del pla general d'Altafulla no s'haurien d'acabar aquí. Ens referim a les aportacions públiques. Caldria recollir-ne de noves per mitjà d'una campanya en la qual la població pugui assenyalar lliurement necessitats collectives que exigeixin per a ésser satisfetes, bens territorials, i, inclús, proposar els recursos per aconseguir-ho.

I fer-ne una discussió pública, tal com suggereixen els autors de l'article que comentem.

ENRIC BAIXERAS I SASTRE